

911.31 Joegoslavië

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

-Aan:
Zie verzendlijst.

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER/BIV NL
Telefax 070 - 318 79 51

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/91/095/4396	9 september 1991
Onderwerp			
Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 53/91)			

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

[Handwritten signature]
Colonel der Grenadiers

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28	070 - 318 6634
	's-Gravenhage	

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/91/095/4396, d.d. 9 september 1991

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken ✓
t.a.v. AMAD

JOEGOSLAVIE
Militair-politieke situatie
53/91

(Afgesloten 091300 SEP 1991)

De EG-vredesconferentie

Nadat jongstleden vrijdag de EG-ministers van Buitenlandse Zaken hadden beslist dat de bestandsschendingen in Kroatië geen beletsel vormden voor het plaatsvinden van de vredesconferentie onder EG-auspiciën in Den Haag, is deze conferentie zaterdag officieel geopend. De openingszitting, waarbij het gehele federale presidium, de presidenten van de zes deelstaten en een aantal leden van de federale regering aanwezig waren, was bedoeld om de procedures vast te stellen en de uitgangstellingen duidelijk te maken.

De Kroatische president Tudjman beschuldigde Servië, de Servische strijdgroepen in Kroatië en de federale strijdkrachten (JNA) ervan een "onverklaarde oorlog" te voeren, met als doel een etnisch zuiver Groot-Servië te vormen, waarvan ook de door Serviërs gedomineerde regio's in Kroatië deel zouden moeten uitmaken. Om deze doelstelling te doorkruisen pleitte Tudjman opnieuw voor een actieve buitenlandse interventie in het conflict, waarbij hij zelfs een militair optreden niet uitsloot. Zijn Servische collega Milosevic wees iedere Servische betrokkenheid bij de strijd in Kroatië af. Hij legde de verantwoordelijkheid bij de Kroatische regering, die "staatsterrorisme" bedreef tegen de Servische minderheid in Kroatië en de Joegoslavische Grondwet had geschonden door de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring. De voorzitter van het federale presidium, de Kroaat Mesic, stelde namens het gehele presidium dat de conferentie moest zijn gebaseerd op het beginsel dat ieder volk en iedere republiek in Joegoslavië recht had op een "status in overeenstemming met zijn legitieme belangen", mits de wens daartoe democratisch geuit was. De Sloveense president Kucan hield zich in de Servisch-Kroatische controverse op de vlakte, maar benadrukte wel dat Slovenië na afloop van het bij het akkoord van Brioni (7 juli) overeengekomen moratorium van drie maanden de volledige onafhankelijkheid zal doorvoeren.

Deze uitlatingen bevatten in essentie weinig nieuws. De conferentie zal naar verwachting een lang en moeizaam proces zijn, dat niet veel kans van slagen heeft. Aanstaande donderdag zal volgens schema de eerste werkgroepvergadering plaatsvinden, al is nog niet zeker hoe de Joegoslavische delegatie zal worden samengesteld. Een dag eerder zal de internationale arbitragecommissie voor de eerste maal bijeenkomen. Zoals bekend hebben in deze commissie drie EG-juristen zitting. Het federale Joegoslavische presidium had in beginsel het recht de overige twee leden te selecteren, maar aangezien het hierin niet geslaagd is, zullen de drie vaststaande leden volgens afspraak twee verdere commissieleden kiezen.

Overigens heeft de officiële woordvoerder van het Sovjet ministerie van Buitenlandse Zaken gepleit voor een uitbreiding van het aantal landen dat betrokken is bij het zoeken naar een oplossing voor de problemen in Joegoslavië. Daarbij werd duidelijk gemaakt dat de Sovjet Unie bereid is in deze materie een actieve rol te gaan spelen. Tevens werd gesteld dat de Sovjet Unie het recht op zelfbeschikking van de Joegoslavische volkeren erkent, mits dit op

democratische en constitutionele wijze gebeurt. Deze uitspraken wijzen op een belangrijke wijziging in het Sovjet standpunt ten opzichte van de problematiek in Joegoslavië, die ongetwijfeld verband houdt met de ontwikkelingen van de afgelopen weken in de Sovjet Unie zelf. Tot nu toe had de Sovjet Unie gepleit voor het behoud van de interne en externe grenzen van Joegoslavië. Overigens is het uiterst twijfelachtig of de Sovjet Unie in de huidige omstandigheden daadwerkelijk een belangrijke rol bij de oplossing van de Joegoslavische crisis kan spelen.

Kroatië

Ondanks het begin van de bovenvermelde conferentie zijn de gevechten in Kroatië het afgelopen weekeinde niet afgenomen. De strijd lijkt zich met name te concentreren rond de weg van Okucani naar Pakrac, die mogelijk door de Servische strijdgroepen wordt geambieerd als westgrens voor het door hen beheerste Slavonië. Daarnaast zijn mortieraanvallen gemeld van Servische strijdgroepen op het vliegveld van Osijek, de door Kroaten gedomineerde hoofdstad van Slavonië. Ook de federale luchtmacht zou (raket)aanvallen op dit vliegveld hebben uitgevoerd, hetgeen zou kunnen worden opgevat als een nieuw bewijs voor de samenwerking tussen de Servische strijdgroepen en de JNA.

Zondag zijn EG-waarnemers gearriveerd in Osijek, hetgeen het eerste optreden van de waarnemersmissie in de omstreden gebieden in Kroatië vormt. Dit lijkt in tegenspraak met de vooraf geuite voorwaarde dat de waarnemers alleen actief zouden zijn in die streken waar het staakt-het-vuren wordt gerespecteerd. Kennelijk vormt de beslissing om waarnemers naar Osijek te sturen een poging om naleving van de wapenstilstand af te dwingen. Dit wordt gezien als een essentiële voorwaarde om de vredesconferentie een kans van slagen te geven.

Dit weekeinde is opnieuw een (Nederlandse) helikopter van de EG-waarnemersmissie door onbekenden beschoten. Opvallend was dat het incident plaatsvond op vrijwel dezelfde plaats (Okucani) waar enkele weken geleden ook een helikopter onder vuur kwam te liggen. Ondanks het feit dat de helikopter niet getroffen is, had het incident potentieel verstrekkende gevolgen, omdat de EG-gezant Wijnaendts en het plaatsvervangend hoofd van de EG-waarnemersmissie Kusters zich aan boord bevonden. Dit incident onderstreept eens te meer de risico's waaraan de waarnemers in Kroatië bloot staan.

Federale overheden/JNA

Na zijn terugkeer uit Den Haag heeft president Mesic gesteld dat alle JNA-commandanten in Kroatië die het bevel van het federale presidium om terug te keren naar de kazernes negeren, de grondwet schenden en zich derhalve voor de krijgsraad zouden moeten verantwoorden. Mesic verklaarde zich niet meer naar Belgrado te zullen begeven totdat aan dit bevel gehoor is gegeven. Hij benadrukte echter wel voorzitter van het presidium te zullen blijven.

Zoals reeds eerder gemeld heeft het presidium, de formele opperbevelhebber van de JNA, vorige maand de terugtrekking van de JNA naar de kazernes bevolen. Dit vormde echter onderdeel van een aantal tegelijkertijd te nemen maatregelen die de handhaving van het staakt-het-vuren mogelijk moesten maken, waaronder ook de ontwapening van alle illegale gewapende organisaties in het land. JNA-bevelhebbers hebben herhaaldelijk duidelijk gemaakt dat de terugtrekking in de kazernes niet zal plaatsvinden voordat ook de Kroatische (para-)militaire organisaties grotendeels zijn ontbonden. De Kroatische regering weigert dit echter, onder meer omdat zij van mening is dat de Kroatische Nationale Garde geen illegale gewapende organisatie is en derhalve niet onder het genoemde bevel valt.

De opstelling van Mesic is formeel niet onjuist, omdat de JNA de enige bij de strijd in Kroatië betrokken partij is die direkt onder commando van het presidium valt. In de praktijk steunt hij hiermee echter de Kroatische positie. Dit zal naar verwachting de tegenstellingen op federaal niveau verder vergroten en de JNA-top dwingen zelf haar politieke positie te blijven bepalen. Het moet niet uitgesloten worden geacht dat de uitlatingen van Mesic mede tot doel hebben het machtsvacuüm op federaal niveau te handhaven en daardoor de status quo in Kroatië te bestendigen, in de hoop dat de EG op een gegeven moment zal besluiten tot een interventie ten gunste van Kroatië.

Overigens heeft federaal minister van Defensie Kadujevic afgelopen week tegenover Wijnaendts sterk aangedrongen op het uitbreiden van het mandaat van de waarnemersmissie in Kroatië. Daarbij wees hij met name op de situatie in Osijek. Tevens pleitte hij voor de begeleiding door EG-waarnemers van konvooien van de JNA uit Slovenië met het oog op het gevaar van aanvallen op deze konvooien door Kroatische strijdkrachten. Deze uitspraken van Kadujevic, die mogelijk een rol hebben gespeeld bij de bovenvermelde beslissing inderdaad waarnemers naar Osijek te sturen, geeft aan dat Kadujevic nog steeds hoopt op een politieke oplossing voor de Joegoslavische crisis. Op de vraag waarom in ieder geval op sommige plaatsen JNA-eenheden actief samenwerken met Servische strijdgroepen, gaf Kadujevic een ontwijkend antwoord. Dit zou erop kunnen wijzen dat de betreffende commandanten min of meer autonoom beslissen over hun optreden.

Servië

De regering van Servië heeft dit weekeinde aangekondigd dat het symbool van het communisme, de ster, uit de Servische vlag zal worden verwijderd. Tevens werden voor 10 november verkiezingen aangekondigd voor de gemeenteraden in heel Servië, dus inclusief de voormalige autonome provincies Vojvodina en Kosovo. Er zijn echter geen aanwijzingen dat de in feite orthodox-communistische regering van Servië zijn koers in belangrijke mate wil wijzigen. Derhalve lijkt het verwijderen van de ster uit de Servische vlag voornamelijk propaganda-doelinden te dienen. Ook is het onwaarschijnlijk dat zij de onderdrukking van de Albanese minderheid in Kosovo wil verzachten, laat staan een vorm van echte democratie invoeren in deze provincie. Er moet derhalve van worden uitgegaan dat de verkiezingen in Servië vooral tot doel hebben de protesten van de Servische oppositie tegen de alleenheerschappij van de partij van Milosevic te weerleggen.

Defensie-industrie

Naar eigen zeggen kon de Joegoslavische wapenindustrie in het recente verleden voorzien in ongeveer 75-80% van de behoefte van de JNA. Daarnaast werden in de eerste helft van de jaren '80 jaarlijks nog wapens ter waarde van naar schatting 400 miljoen US dollar geëxporteerd. Dit leverde harde valuta en waardevolle ruilprodukten (olie!) op. In die tijd waren ruim 1000 bedrijven met in totaal ±75.000 werknemers bij militaire produktie betrokken. De Joegoslavische defensie-industrie heeft de afgelopen jaren echter te kampen gehad met een afnemende (nationale en internationale) vraag, zowel als gevolg van de economische problemen in Joegoslavië zelf als de vermindering in de internationale spanning. Daarnaast hebben ook de groeiende tegenstellingen tussen de deelrepublicen negatieve invloed gehad op de defensie-industrie.

De militaire industrie is min of meer gelijkelijk over de deelrepublicen verdeeld. Weliswaar komt 70% van de eindprodukten uit Servië en Bosnië-Herzegovina, maar een relatief groot aantal toeleveringsbedrijven bevindt zich in de meest ontwikkelde republieken Kroatië en Slovenië. De verdeling is van dien aard dat geen van de hoogwaardige produkten van deze tak van industrie door een

enkele republiek kan worden vervaardigd. Zo geschiedt de assemblage van de M-84 tank in Kroatië, maar komt het onderstel uit Slovenië en de motor uit Bosnië-Herzegovina, terwijl ook alle andere deelstaten (behalve Kosovo) een bijdrage leveren. Als gevolg van deze taakverdeling is onder invloed van de interne tegenstellingen in Joegoslavië de militaire produktie en export momenteel sterk gereduceerd. Dit heeft niet alleen negatieve gevolgen voor de voorziening van de JNA, maar leidt ook tot een aanzienlijk verlies aan inkomsten.

Doordat zware wapens doorgaans niet in één republiek worden gemaakt, zijn de afzonderlijke republieken niet in staat zich hiervan uit eigen produktie te voorzien. Relatief eenvoudige wapens, zoals handvuurwapens, worden echter meestal wel geheel in één republiek gebouwd, doch met name het naar onafhankelijkheid strevende Slovenië en Kroatië lijken zich hier in een nadelige positie te bevinden. Daardoor kunnen met name deze twee republieken zichzelf slechts op zeer beperkte schaal voorzien van eenvoudige infanteriewapens, en verkeren zij door het internationale wapenembargo tegen Joegoslavië in een relatief ongunstige positie.

Conclusie/voorzicht

Afgelopen weekeinde is in Den Haag de vredesconferentie met betrekking tot Joegoslavië begonnen. Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen dat een van de betrokken partijen zijn standpunt dermate wil bijstellen dat op deze conferentie de basis kan worden gelegd voor een politieke oplossing voor de tegenstellingen in Joegoslavië. De gevechten in Kroatië blijven voortduren. Naar verwachting zal ook de komst van de EG-waarnemersmissie naar de omstreden gebieden deze strijd niet kunnen beëindigen.

Federaal president Mesic heeft de opdracht van het presidium aan de JNA, om zich terug te trekken in de kazernes, krachtig herhaald. Hiermee stelt hij zich in de praktijk aan Kroatische zijde op. Het vermoeden bestaat dat dit mede ten doel heeft de strijd in Kroatië te internationaliseren, waartoe ook de Kroatische regering blijft oproepen.